

بررسی سابقه معماری ایرانی در عتبات عالیات در گفت‌وگو با دکتر زرگو، طراح پروژه‌های ستاد بازسازی

هزار سال حضور

مهدی علی‌اکبرزاده

ایرانیان علاقه وصفناپذیری به اهل بیت (علیهم‌السلام)، از جمله ائمه مطهر مدفون در عراق دارند و در تمامی زمینه‌ها تلاش کرده‌اند این عشق و علاقه را به منصف ظهور برسانند. یکی از این زمینه‌ها تلاش برای ساخت، توسعه و بازسازی اماکن مقدس کشور عراق است که از دیرباز رونق داشته، چه آن هنگام که مرزهای بین دو کشور معنا و مفهوم چندانی نداشت و چه امروز که حکومت و دولت مستقل در آن جا برپاست. برای بیشتر دانستن درباره این موضوع و نیز پروژه عظیم صحن حضرت زهرا (سلام‌الله‌علیها) در نجف، دکتر اکبر حاجی ابراهیم زرگو را انتخاب کردیم. ایشان رئیس دانشسکه معماری دانشگاه شهید بهشتی و طراح بسیاری از پروژه‌های ستاد بازسازی عتبات است و در حال حاضر هم به‌همراه جمعی از دانشجویانش وظیفه نظارت بر اجرای پروژه توسعه حرم علوی (علیه‌السلام) را بر عهده دارد

لطفاً برای شروع و بحث درباره سابقه حضور معماران ایرانی در اماکن مذهبی عراق توضیحاتی ارائه بفرمایید.

می‌توان ادعا کرد که صحن و بناهای حرم‌های مطهر در عراق، از حدود هزار سال پیش تاکنون تقریباً همیشه به‌وسیله هنرمندان در یک چهره ایرانی و همراه با دستور حکام حکومت‌ها و سلاطین و گاهی هم توسط مردم و متمولین که ندی داشته‌اند اجرا شده است. به‌خاطر همین، بسیاری از اوقات آن چه که در عراق می‌بینید کمی دقیق و گاهی خیلی دقیق از آن چیزی است که نمونه‌اش را در ایران می‌بینیم. طرح گنبد، رواق‌ها، قوس‌ها و سایر اجزای معماری‌ها شاهد این مدعا است.

وقتی روی گنبد سامرا که به‌دست وهابیان تخریب شده بود کار می‌کردیم و به‌دنبال طرح گنبد اصلی بودیم، پس از مطالعه زیاد، واقعا شگفت‌زده شدیم زیرا که فهمیدیم طرح گنبد سامرا الگوی دقیقی از گنبد مسجد امام در اصفهان است.

بنابراین نباید تعجب کرد در عتبات مقدسه شاهد معماری ایرانی باشیم، چراکه در اکثر مواقع اجزای آن توسط معماران ایرانی بوده است و به ندرت پیدا می‌شود که کار اساتید عراقی باشد، مگر در مقاطع متأخرتر.

آن چه به‌عنوان معماری اسلامی الان هم شاهد هستیم همین است، چراکه در استانبول ترکیه هم که بروید این الگو را در مساجد و امام‌زاده‌ها می‌بینید، حتی در گنبد‌ها بعضاً اشعار ایرانی نوشته شده و علت آن هم این است که ما سابقاً این مرزها را نداشتیم و در یک حوزه جغرافیایی بودیم. آن چه که در نجف شرف قرار است تحت عنوان صحن حضرت زهرا (سلام‌الله‌علیها) ساخته شود، ماه‌های اولی‌اش، معماری اسلامی است که طبیعتاً بسیاری از فلکس‌های آن ایرانی خواهد بود.

به چه دلیل برای طراحی و ساخت صحن حضرت زهرا (سلام‌الله‌علیها) در نجف اشرف

مرمت شده، فضایی برای زوار ندارند. بحمدالله با همت خیرین ایرانی، در یکی دو سال اخیر شیبستانی در سمت بالای سر مبارک با نام مسجد الرئیس احداث شده است که تا حدودی آسایش محدودی برای زائرین فراهم آورده است. با این وجود این شیبستان در روزهای عادی هم معمولاً مملو از جمعیت

نیاید سریع کاری و کج‌سلیقگی بشود و خدای ناکرده سر هم‌بندی صورت بگیرد، ما درخواست مسئولین حرم که خواهان تسریع در کارها هستند، نمی‌پذیریم، چون آن‌ها را صاحب کار نمی‌دانیم، بلکه حضرات معصومین (علیهم‌السلام)، ناظر و صاحب کار ما هستند، خدا نکند که اهداف دنیایی و چشم و هم چشمی در این کارها داخل شود

زائرین به‌صورت دسته جمعی و خانواده‌ای برای اقامت یکی - دو شبه عازم شهر مقدس نجف می‌شوند. لذا ایجاد سایبان و سرپناه برای آن‌ها جزو مهم‌ترین و ابتدایی‌ترین نیازها محسوب می‌شود. فراهم شدن سرپناه و همچنین آب آشامیدنی و سرویس‌های بهداشتی و وضوخانه جمعیت بیشتری از زائرین را به محل جذب می‌کند. همان‌طور که مستحضرید بنای حرم مطهر امیرالمؤمنین (علیه‌السلام) فضای سرپوشیده بسیار محدودی دارد، رواق و گنبدخانه حرم مطهر به‌زحمت جمعیتی ۲ - ۱ هزار نفری را در خود جای می‌دهد و جغرات اطراف هم به جز رواق یا مسجد عمران بن شاهین که اخیراً

شده است، اگرچه واضح است که همچنان پاسخگوی جمعیت میلیونی نخواهد بود. مساحت پروژه چقدر است و در چه مرحله‌ای قرار دارد؟

مجموعاً ۱۵۵ هزار متر مربع است که از این میزان ۸۵ هزار متر آن به زائرین اختصاص دارد و بخش‌های دیگری از جمله موزه، کتابخانه، مطیف و یک مجتمع اداری برای مدیریت حرم در نظر گرفته شده است. برآورد اولیه‌ای که برای این پروژه شده چیزی بین ۸۰۰ تا هزار میلیارد تومان است و حدود شصت تا ۱۰۰ سال هم کار زمان می‌برد. البته این که عرض کردم پروژه ۱۰ - ۸ سال زمان می‌برد، منظور کل پروژه بود ولی بهره‌برداری قسمت به قسمت پروژه امکان‌پذیر است و در سال‌های نزدیک‌تر شاهد راه‌اندازی بخش‌هایی از آن مجموعه خواهیم بود. البته این به تأمین اعتبار و شرایط اجرایی کار و برخی شرایط خاص عراق هم ربط پیدا می‌کند.

تهیه فاز صفر و فاز یک پروژه در دانشسکه معماری شهید بهشتی انجام شد و برای مراحل بعدی و فاز دو، ستاد آن را به یک مشاور دیگر سپرد و دانشسکه به‌عنوان ناظر آن تعیین شد. الان فاز سه و چهارم هم به‌دنبال مراحل اجرایی آن آغاز شده است، بالغ بر ۸۵ هزار متر مربع فضای زیربنایی جهت رفاه زوار پیش‌بینی

شده و در حال حاضر برخی امور مانند بررسی خاک و شمع‌گذاری و کارهایی از این قبیل در دست اجراء است. نکته قابل‌توجهی که در مورد طراحی این پروژه و این‌شاه‌الله اجزای آن مدنظر است، پرهیز از اقدامات شانیزده و بدون تأمل است، برخی کارها از قبیل کتیبه، درهای طلا و... در سال‌های اخیر در حرم‌ها انجام شده به‌لایزال تسریع در کارها هستند، نمی‌پذیریم، چون آن‌ها را صاحب‌کار نمی‌دانیم، بلکه حضرات معصومین (علیهم‌السلام) ناظر و صاحب‌کار ما هستند، خدا نکند که اهداف دنیایی و چشم و هم چشمی در این کارها داخل شود. این‌شاه‌الله

ذره‌بین

- پس از سقوط صدام، با عنایت به شرایط اجتماعی و سیاسی جدید عراق، خیل شیعیان برای زیارت بارگاه مطهر ائمه معصومین (علیهم‌السلام) به این کشور هجوم آوردند
- شهر مقدس نجف هم با مسأله کمبود جا روبرو بوده و هست و در برخی مناسبت‌های خاصی مذهبی جمعیتی در مقیاس چند میلیون، با چندصد نفری برای زیارت حرم مطهر علوی عازم نجف‌اشرف می‌شوند
- با همت خیرین ایرانی، در یکی دو سال اخیر شیبستانی در سمت بالای سر مبارک با نام مسجد الرئیس احداث شده است
- وقتی که روی پروژه سامرا کار می‌کردیم و به‌دنبال طرح گنبد اصلی بودیم، متوجه شدیم طرح گنبد سامرا الگوی دقیقی از گنبد مسجد امام در اصفهان است

دی‌ماه امسال چهارمین سفر پیاده‌دانشگاهیان به کربلا برگزار می‌شود

عزاداری دانشجویان ایرانی در مسیر کربلا

دانشجویان ایرانی راهیان کربلا

محمدحرف شریف‌زاده

مستقل شایعه‌ناشناسی می‌ستاد بازسازی عتبات عالیات

مجموعه دانشگاهی «راهیان کربلا» به‌عنوان بخشی از دانشجویی مسلمان و شیعه ایران و عراق و مسائلی از این دست اشاره کرد.

همچنین به جهت دشواری‌های خاص این سفر معنوی، هماهنگی ارگان‌های مختلف، جهت کمک به این مجموعه دانشجویی دانشگاه‌های تهران تأسیس شده و می‌کوشد از طریق برگزاری سفرهای زیارتی و جهادی به عتبات عالیات شاخ‌های معنوی و فکری و دانشگاهیان کشور را ارتقا بخشد. از اهداف این مجموعه است تأسیس راه کربلا علاوه بر پیاده‌روی مسیر نجف تا کربلا، با آمورت‌های دیگری را نیز در حین برگزاری سفر تعریف کرده است که در این زمینه می‌توان به برگزاری مراسم عزاداری، برنامه‌های تبلیغی ویژه زوار عراقی (ضمن ارتباط گیری با دانشجویان)، برپایی موبک در کربلا و اشاره کرد.

مجموعه دانشجویی راه کربلا علاوه بر پیاده‌روی مردم عراق به‌سمت کربلا، معلا و علاقه‌مند ایرانی در امر بازسازی عتبات عالیات (که اکنون به‌صورت گسترده در حال اجراء است)، در قالب اردوهای جهادی - زیارتی در دست اقدام دارد که تشالنه پس از تدوین آن و آغاز مراحل ثبت نام، جزئیاتش اطلاع‌رسانی خواهد شد.

همچنین شاخه دانشجویی ستاد طراحی برنامه جمعی را برای حضور دانشجویان علاقه‌مند ایرانی در امر بازسازی عتبات عالیات (که اکنون به‌صورت گسترده در حال اجراء است)، در قالب اردوهای جهادی - زیارتی در دست اقدام دارد که تشالنه پس از تدوین آن و آغاز مراحل ثبت نام، جزئیاتش اطلاع‌رسانی خواهد شد.

پس از سقوط صدام، با عنایت به شرایط اجتماعی و سیاسی جدید عراق، خیل شیعیان برای زیارت بارگاه مطهر ائمه معصومین (علیهم‌السلام) به این کشور هجوم آوردند